

بسم الله الرحمن الرحيم

سوره مبارکه قریش

استاد ضرابی آبان ۱۳۹۹

جلسه سوم ۹۹/۸/۵

آیه شریفه : « إِيْلًا فِيْهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَ الصَّيْفِ (۲) - أَلْفَتَانِ هِنْكَامِ كُوجِ زَمِسْتَانِ
و تابستان (۲) »

عنوان: پیام عام و فراگیر

چنانچه پذیرفته باشیم که « لإیلاف قریش » اختصاصی به قریش ندارد و مسأله
أَلَفَتِ قُلُوبَ در راه خدا و برای خدا از نیازمندیهای جمیع عائله بشر است اکنون
این سؤال مطرح می‌شود، پیام عام و همه شمول « إِيْلَا فِيْهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَ الصَّيْفِ
» چه مصداقی برای همگان خواهد داشت؟ پاسخ این است که این سفر تجاری
زمستان و تابستان که أَلَفَتِ میان قریش را مطرح نموده است، باید یادآور
ضرورت انس و أَلَفَتِ با حق تعالی در سفر آخرت باشد که با مشق و تمرین هنر
عشق ورزیدن و انس و أَلَفَتِ با خلق خدا برای رضای خدا و در راه خدا حاصل
می‌شود.

پیوسته دلم دم بهوای تو زند جان در تن من نفس برای تو زند

گر بر سر خاک من گیاهی روید از هر برگی بوی وفای تو زند

عنوان: منظومه شمسی و نقشه آفرینش

آفرینش خورشید و ماه و زمین و سیارات و پدید آمدن فصول سال و روز و شب برای انسانی که می‌اندیشد، نقشه کامل و روشنی از آفرینش کل عالم است. « إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَّاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ - در آفرینش آسمانها و زمین، و آمد و شد شب و روز، و کشتی هائی که در دریا به سود مردم در حرکتند، و آبی که خداوند از آسمان نازل کرده، و با آن زمین را پس از مرگ زنده نموده و انواع جنبندگان را در آن گسترده و همچنین در تغییر مسیر بادهای و ابرهای که در میان زمین و آسمان معلقند، نشانه هائی است از ذات پاک خدا و یگانگی او برای مردمی که عقل دارند و می‌اندیشند. » (بقره آیه ۱۶۴)

خورشید به عنوان مبدأ نور و گرما و انرژی و زندگی و حیات، سیارات را در حول خود نگه می‌دارد و با مراتب مختلفی از نور و گرما و انرژی، پذیرای سیاراتی با ماهیاتی مختلف، در فواصلی معین از او است. وجود آب و گیاه و زندگی در روی کره زمین و نقش ماه در ظلمات شب هنگام گردش زمین به دور خود که نور را از خورشید گرفته و نیمکره ظلمانی را روشنایی می‌بخشد. وجود ابرهای باران زا و حرکت بادهای در آسمان در تأمین شرایط مناسب برای زندگی در روی زمین و نقش کوه‌های برافراشته و اقیانوس‌ها و دریاها و خشکیهای روی زمین و پوشش گیاهی و پدید آمده حیوانات و انسانها و چرخه زندگی آنها همه و همه، که مبداء پیدایش فصول چهارگانه سال با برکات فراوان است، گوشه‌هایی از نقشه‌ای است از عالم آفرینش و براستی این منظومه شمسی و همه آنچه گفته شد مانند یک نقشه‌ای است ترسیم شده بر روی صفحه کاغذی برای اهل زمین مانند گزارشی که می‌گوید: در آفرینش حیات موجودات در جهان نامنتها چه گذشته است. « الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَندَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ - همان [خدایی] که زمین را برای شما فرشی [گسترده] و آسمان را بنایی [افراشته] قرار داد و از آسمان

آبی فرود آورد و بدان از میوه ها رزقی برای شما بیرون آورد پس برای خدا همتیانی قرار ندهید در حالی که خود می دانید « (بقره آیه ۲۲) همانند یک سلول از میلیاردها سلول در بدن انسان که اگر بررسی شود، اطلاعات بدن انسان را بلکه نفس و روح انسان را در خود دارد.

هر چه بینی در جهان از آیتی هست بهر معنی و حکمتی

عنوان: تابستان و زمستان یادآور سفر آخرت

اکنون در این نقشه عظیم ما به دنبال پیدایش زمستان و تابستان هستیم که در پی گردش کره زمین به دور خورشید پدید می آید، در این سیر و سفر، دور و نزدیک شدن ها به خورشید در مداری که زمین در سیر خود از آن تخطی ندارد، بازگو کننده سفر انسانها به سوی مبدأ وجود است که شمس حقیقت است: آیه ۹ سوره فاطر می فرماید: « وَاللّٰهُ الَّذِیْ اَرْسَلَ الرِّیَّاحَ فَتُثْبِرُ سَحَابًا فَسُقْنَاهُ اِلٰی بَلَدٍ مَّیِّتٍ فَاَحْيٰیْنَا بِهٖ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا کَذٰلِکَ النُّشُوْرُ - و خداست آن که بادهای را می فرستد تا ابری را برمی انگیزند، پس آن را به سوی سرزمینی مرده می رانیم و زمین را بعد از مردگی اش به وسیله آن زنده می کنیم، زنده شدن مردگان همین گونه است».

« فَانْظُرْ اِلَیَّ ءَاثِرِ رَحْمَتِ اللّٰهِ کَیْفَ یُحْیِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا اِنَّ ذٰلِکَ لَمُحِی الْمَوْتِی وَ هُوَ عَلٰی کُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ - پس به آثار رحمت خدا بنگر که چگونه زمین را پس از مرگش زنده می گرداند. در حقیقت، هم اوست که قطعاً زنده کننده مردگان است و اوست که بر هر چیزی تواناست. « (روم، آیه ۵۰) « اِنَّ اللّٰهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوٰی یُخْرِجُ الْحَیَّ مِنَ الْمَمِیّتِ وَمُخْرِجُ الْمَمِیّتِ مِنَ الْحَیِّ ذٰلِکُمْ اللّٰهُ فَآنِیْ تُؤْفَکُوْنَ - خدا شکافنده دانه و هسته است زنده را از مرده و مرده را از زنده بیرون می آورد چنین است خدای شما پس چگونه [از حق] منحرف می شوید « (انعام آیه ۹۵)

علم دین کم جو ز اوراق و کتاب

گر زدل جویی بود عین صواب

گر شوی بیدار از این خواب گران

صد نشان بینی زیار بی نشان

عنوان: توشه دنیا و آخرت

این سفر نشیب و فرازها و سختی‌ها و آسانی‌هایی دارد که در مسیر گذر از عوالمی که انسان ناگزیر از پیمودن آن است، محتاج به انس و الفتی با مبدأ هستی بخش است که قدرت سیر و مسیر حرکت او و آرامش و برخورداری‌های او را از نعمت‌ها و امنیت و مخاطرات در مسیر، رقم می‌زند. لیکن این الفت و انس با خدا در گرو مشق و تمرین انس و الفت با هموعان و خلق خدا و هنر عشق ورزیدن به آنها است که هم دنیا را با مهر خود آباد می‌کند و هم آخرت را «خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُورَكُمْ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ» (تغابن/۳) این الفت و انس در مسیر سفر به سوی خدا که زمستان و تابستانی از گرما و سرما و سختی‌ها و راحتی‌هایی را دارد لازم است از این رو فرمود: «إيلافهم رحلة الشتاء والصيف»

از عشق دلا نه بر زیان خواهی شد بیجان زکجا شوی که جان خواهی شد

اول بزمین از آسمان آمده ای آخر ز زمین بر آسمان خواهی شد

عنوان: سالک طریقِ اِلَى الله قلب انسان است

کانون این انس و الفت قلب انسان است که سالک طریق راه خداست و باید در راه رسیدن به او همه چیز خود را هزینه کند. «يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ - روزی که نه مال سود می‌دهد و نه فرزندان؛ مگر آن کس که با قلبی رسته از شرک به نزد خدا بیاید.» (شعراء/۸۸) قلبی که مملو از محبت و عشق و رحمت انسانی و الهی است، از دوستان خداست و دوستان خدا هم و حزنی ندارند. «أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ - آگاه باشید که قطعاً بر اولیای خدا، نه ترسی است و نه اندوهگین می‌شوند.» (یونس/۶۲)

علی علیه السلام فرمودند: «جَعَلْنَا اللَّهَ وَ إِيَّاكُمْ مِمَّنْ يَسْعَى بِقَلْبِهِ إِلَى مَنَازِلِ الْأَبْرَارِ بِرَحْمَتِهِ - خدا ما و شما را از جمله کسانی قرار بدهد که با قلب‌هایشان منزل‌های نیکی را یک پس از دیگری طی می‌کنند.» (نهج البلاغه، خطبه ۶۵)

استفاده مفهوم سفر آخرت از سفری که در آیه شریفه آمده، استفاده سخت و پیچیده‌ای نیست به ویژه که در آیات بعدی از ضرورت عبادت پروردگار کعبه سخن به میان آمده است. که بر هر عاقلی روشن می‌سازد که اگر سفری تجاری در دنیا نیازمند پرستش خدایی است که نعمت و امنیت می‌بخشد، چگونه سفر مهم‌تر که سفر بسوی خداست، اینچنین نباشد؟

عنوان: زمستان و تابستان در نزد اولیاءخدا

در حدیثی از امام هادی(ع) نقل است که فصل زمستان را فصل رویش دل‌ها به شب زنده داری و روزه داری دانسته و می‌فرماید: «الشَّتَاءُ رَبِيعُ الْمُؤْمِنِ - زمستان بهار مؤمن است»، این حدیث را آن حضرت از جدش نقل می‌کند، متن حدیث در وسایل الشیعه این گونه است: قال رسول الله(ص) « الشَّتَاءُ رَبِيعُ الْمُؤْمِنِ يَطُولُ فِيهِ لَيْلُهُ فَيَسْتَعِينُ بِهِ عَلَى قِيَامِهِ وَ يَقْصُرُ فِيهِ نَهَارُهُ فَيَسْتَعِينُ بِهِ عَلَى صِيَامِهِ - زمستان بهار مؤمن است از شب‌های طولانی‌اش برای شب زنده داری و از روزهای کوتاهش برای روزه داری بهره می‌گیرد» (وسائل الشیعه، ج ۱۰، ص ۴۱۴) از امام صادق(ع) نقل شده است: پیغمبر موقعی که می‌خواستند بخوابند، ظرف آب را بالای سرشان می‌گذاشتند چیزی هم روی ظرف قرار می‌دادند. بعد مقدار کمی می‌خوابیدند و برمی‌خاستند. قبل از اینکه وضو بگیرند، به ستارگان آسمان نگاه می‌کردند و این آیات را می‌خواندند: «إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَ اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ... رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ» (آل عمران / ۱۹۰)

در خلقت آسمان‌ها و صنع خدا فکر می‌کردند. بعد از آن، وضو می‌گرفتند و چهار رکعت نماز شب با رکوع و سجود طولانی می‌خواندند و می‌خوابیدند. سپس با کمی استراحت دوباره بیدار می‌شدند. وضو می‌گرفتند و چهار رکعت نماز می‌خواندند و دوباره کمی می‌خوابیدند و بلند می‌شدند و نماز شفع و وتر را می‌خواندند.

هر که اندر عشق یابد زندگی کفر باشد پیش او جز بندگی